

Література

1. Будзан Б. Глобалізація: новий виклик менеджменту України // Дзеркало тижня. – 3–9 серпня. – № 29 (404).
2. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації / За ред. Д. Г. Лук'яненка. – К.: КНЕУ, 2001. – 538 с.
3. Костерін В. Десять років, які відродять Україну: майбутня енергетична незалежність країни починається вже сьогодні // Дзеркало тижня. – 18 березня. – № 10 (589).
4. Перспективы альтернативной энергетики в ФРГ // По материалам Торгово-экономического бюро Посольства РФ в Германии // [http://www.vniki.ru/wiki.nsf/3a2290ea8b144f40c325698800466d09/bc69ac1dc801daa4c3256e2000533bb6/\\$FILE/Ps-1.doc](http://www.vniki.ru/wiki.nsf/3a2290ea8b144f40c325698800466d09/bc69ac1dc801daa4c3256e2000533bb6/$FILE/Ps-1.doc)
5. *Energieversorgung in Deutschland* // http://www.bundesregierung.de/nn_1272/Content/DE/Artikel/2007/01/2007-01-09-energieversorgung-in-deutschland.html
6. *Erneubare Energien brechen alle Rekorde. Bundesverband Erneuerbare Energien* // http://www.energieportal24.de/artikel_2344.html
7. *Erneubare Energien in Zahlen – nationale und internationale Entwicklung.* – Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit (BMU). Referat Öffentlichkeitsarbeit. – Berlin, 2007.
8. *BWE: Datenblatt 2005* // <http://www.windenergie.de/de/statistiken/datenblatt-2005/>
9. Рожен О. Грошовий вітер над яблуневим садом // Дзеркало тижня. – 2–8 вересня. – № 33 (612).
10. *Solarwarme 2006: Rekordwachstum in Deutschland* // <http://www.solarserver.de/solarmagazin/news.html>

Сапожніков В.

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Розглянуто проблему пошуку додаткових джерел фінансування сільського господарства на прикладі аграрного сектора Чернігівщини. Досліджено проблемні питання щодо цієї тематики, обґрунтовано необхідність пошуку та впровадження додаткових джерел фінансування.

Поступовий розвиток економічної системи країни та подальша інтеграція України в світове господарство актуалізувала питання створення відповідного фінансового, правового та технічного забезпечення. Одним із елементів, що забезпечують можливість сталого розвитку та формують відповідне підґрунтя для подальшого зростання, є сільське господарство. В

основі формування ефективного механізму функціонування сільського комплексу країни – створення його відповідного фінансового забезпечення на державному і на регіональному рівнях.

Автори у економічній літературі приділяють значну увагу аналізу проблем реформування сільського господарства країни, підвищенню якості послуг. Результати цих досліджень відображені в наукових працях Т. Качали, В. Кравченко, Г. Крамаренко, О. Лилик, Г. Онищук, Д. Стеченко, В. Студінського, С. Уланова та ін.

Разом із тим, у розглянутих роботах недостатньо висвітлені питання створення ефективного механізму функціонування сільського господарства. Нерозв'язаною проблемою залишається аналіз існуючих джерел фінансування підприємств сільського господарства та визначення їх резервів.

Основною метою статті є аналіз джерел формування фінансових ресурсів підприємств сільського господарства Чернігівського регіону та виявлення резервів їх збільшення.

Під фінансовими ресурсами в економічній літературі прийнято вважати власний, позиковий і залучений грошовий капітал, який підприємства використовують для формування власних активів та виробничо-господарської діяльності.

Головною метою функціонування фінансів є забезпечення підприємства необхідними фінансовими ресурсами для зростання товарообігу. Кругообіг основних засобів має створити умови для розширеного відтворення основних фондів, а кругообіг оборотного капіталу має забезпечити підприємству відповідний рівень прибутку.

Фінансові ресурси виступають основою для створення необхідних для нормальної господарської діяльності грошових фондів: статутного капіталу, резервного капіталу, фонду накопичення та споживання, фонду оплати праці, амортизаційного фонду [5, 16].

Фінансові ресурси є економічною основою діяльності підприємства, а отже, на увагу заслуговують саме джерела їх формування [10, 249].

Перехід України до ринкових відносин та формування власного сільського господарства на її території зумовили необхідність створення нової системи управління фінансами галузі. Майже весь період діяльності сільського господарства України характерний відсутністю достатніх обсягів фінансування, відволіканням значних сум оборотних коштів у дебіторську заборгованість, наявністю значного морального та фізичного зносу, що, в свою чергу, сприяло погіршенню якості послуг. Усі ці фактори зумовили загострення фінансової кризи галузі, а тому, питання пошуку нових джерел фінансування галузі постало дуже гостро.

У нинішніх умовах розвитку економіки та функціонування фінансового ринку виникає потреба у якісно новому підході до управління та формуван-

ня фінансових ресурсів. Якщо в умовах централізованої системи управління фінансами основною метою діяльності підприємства було дотримання плану, то в умовах ринку економічну діяльність підприємства регулюють шляхом реалізації цінової, податкової, кредитної політики та інших економічних чинників [9, 15]. Специфіка діяльності підприємств, спрямованість на виконання найголовнішої функції – життєзабезпечення, отже, і постійна наявність регулятивної функції держави, виділяє підприємства галузі в окрему ланку суб'єктів господарювання. Такі умови функціонування підприємств сільського господарства суттєво обмежують розвиток фінансового менеджменту на підприємствах, безпосередньо впливаючи на структуру їхнього капіталу. Джерела формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств наведено на рис. 1.

Рис 1. Основні джерела формування фінансових ресурсів підприємств сільського господарства.

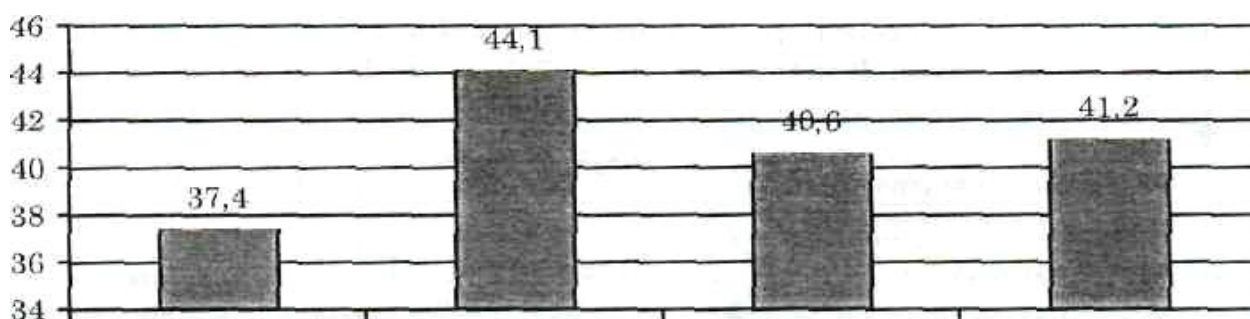
Теоретично ці джерела майже споріднені з джерелами підприємств інших форм власності. Разом із тим, наявність багатьох зовнішніх факторів впливу на галузь дещо порушує таку спорідненість. Постійна дотаційність галузі, значні суми дебіторської заборгованості, цінова політика органів місцевого самоврядування, з одного боку, та відсутність податкових пільг і сприятливого інвестиційного середовища, з іншого, унеможливають залучення додаткових джерел фінансових ресурсів. Окрім того, фінансове становище галузі не можна назвати задовільним.

За 2003 р. і I квартал 2004 р. в Чернігівській області бюджетна сфера розраховувалася за послуги майже на 100%. Заборгованість населення суттєво не зменшилась і дорівнювала на 01. 04. 2004 р. 57 млн. грн.

За станом на 01. 04. 2004 р. загальна дебіторська заборгованість підприємств сільського господарства Чернігівщини досягла – 109,4 млн. грн., кредиторська заборгованість збільшилася на 3,0 млн. грн. і становила 107,8 млн. грн., у т. ч. 42,6 млн. грн. – борг за енергоносії, що збільшився за I квартал 2004 р. порівняно з початком року на 6,5%. Ще значною залишається заборгованість із виплати заробітної плати на підприємствах сільськогосподарської галузі Чернігівщини, яка становить 519,5 тис. грн. [4, 46, 97].

Відповідно до Закону України «Про реструктуризацію заборгованості з квартирної плати, плати за житлово-комунальні послуги, спожиті газ та електроенергію» від 20. 02. 2003 р. № 554–IV укладено 11886 договорів на суму 8,78 млн. грн., що становить лише 9,9% від загальної суми заборгованості.

Усі зазначені фактори не тільки негативно впливають на фінансове становище підприємств галузі, а й загострюють питання залучення позикового капіталу. Нерентабельність діяльності підприємств, велика питома вага зносу основних засобів та їхнє моральне застаріння, разом зі скрутним фінансовим становищем галузі, суттєво ускладнюють пошук додаткових джерел фінансування галузі. Питома вага зносу основних засобів на підприємствах сільського господарства Чернігівщини наведено на рис. 2.

Рис. 2. Динаміка зносу основних засобів підприємств сільського господарства Чернігівського регіону.

Так, у середньому знос основних засобів на проаналізованих підприємствах, протягом останніх років перевищував 40%, отже, питання пошуку джерел оновлення та модернізації основних засобів дуже актуальне.

Власні фінансові ресурси залишаються основним джерелом формування фінансових ресурсів підприємств сільського господарства Чернігівщини, поряд із якими незначну частку мають залучені та позикові кошти.

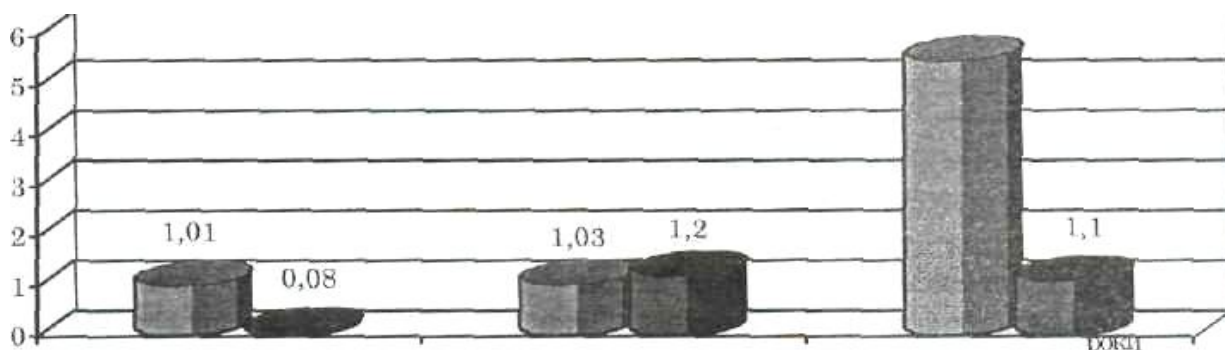
Різні організаційно-правові форми діяльності сільськогосподарських підприємств спричиняють різні можливості залучення додаткових джерел формування фінансових ресурсів. Так, окремим джерелом формування фінансових ресурсів у акціонерних товариствах є надходження від розмі-

щення та реалізації пайових цінних паперів, що не можуть дозволити собі державні сільськогосподарські підприємства.

Додатковим джерелом формування фінансових ресурсів залишаються банківські коротко- та довготермінові кредити. Однак неможливість підприємств сільського господарства з наднизькою нормою рентабельності розрахуватись за кредити з високими відсотковими ставками майже унеможлиблює цей шлях. Окрім того, банківські фінансово-кредитні установи не зацікавлені у наданні кредитів таким клієнтам без відповідних гарантій.

Необхідно зазначити, що в Державному бюджеті не передбачені кошти на відшкодування відсоткових ставок кредитів комерційних банків для реалізації інвестиційних проектів, отже, для реалізації Постанови Кабінету Міністрів України від 29. 01. 2002 р. № 101 «Про порядок конкурсного відбору інвестиційних проектів, що реалізуються за рахунок кредитів комерційних банків з частковим відшкодуванням відсоткової ставки». Необхідно щорічно передбачати у Законі України «Про Державний бюджет України» кошти на відшкодування відсоткових ставок кредитів комерційних банків для реалізації інвестиційних проектів.

Структура кредитних ресурсів та їх питома вага в майні підприємств сільського господарства Чернігівщини наведена на рис. 3.

Рис. 3. Динаміка питомої ваги кредитних ресурсів у майні підприємств сільського господарства Чернігівщини.

Отже, як бачимо, питома вага кредитних ресурсів у майні становить дуже незначну частину. Поточні зобов'язання за розрахунками та кредиторська заборгованість залишаються основними в позиковому капіталі підприємств сільського господарства Чернігівщини.

Небажання вітчизняних та іноземних комерційних банківських установ кредитувати сільськогосподарську галузь спричинене ще й тим, що нема чіткої нормативно-правової регламентації функціонування сільськогосподарського сектору на фінансовому ринку.

Однією з основних проблем, що перешкоджають формуванню ефективного механізму функціонування підприємств сільського господарства, є недостатність фінансових ресурсів. На жаль, обмеження на даний час

власних фінансових ресурсів та відсутність державної підтримки залучення нових джерел фінансування сільського господарства призводять до подальшого загострення кризового фінансового становища.

Ускладнюється ситуація і зі становищем основних засобів, що спричинено постійним зростанням питомої ваги зносу, відсутністю достатніх коштів для їх оновлення та модернізації. Таке становище не тільки породжує погіршення якості сільськогосподарських послуг, а й започатковує техногенну кризу. Отже, в нинішніх умовах необхідно приділяти суттєвішу увагу пошуку нових джерел фінансування сільської галузі не тільки в регіонах, а й на рівні держави. Шляхами вирішення цього питання можуть стати: 1) створення конкурентного середовища на ринку сільськогосподарських послуг за рахунок впровадження у нього сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм; 2) конкретні дії держави щодо поліпшення інвестиційної привабливості галузі; 3) залучення іноземних інвесторів. Одним із шляхів розв'язання даної проблеми може стати створення єдиного регіонального фонду, метою діяльності якого буде акумулювання та перерозподіл фінансових ресурсів підприємств галузі.

The article analyses the problems of finding additional sources for financing public utilities enterprises in Chernigiv region. An emphasis is made on the problematic issues in the field, the need to seek and implement additional sources of finance

Література

1. *Про порядок конкурсного відбору інвестиційних проектів, що реалізуються за рахунок кредитів комерційних банків з частковим відшкодуванням відсоткової ставки: Постанова Кабінету Міністрів України від 29. 01. 2002 р. // www.rada.gov.ua.*
2. *Василик О. Д., Павлюк К. В. Державні фінанси України: Підручник. – К.: НІОС, 2002.*
3. *Економічна енциклопедія: В 3-х т. – Т. 1. – К.: Академія; Тернопіль: Академія народного господарства, 2000.*
4. *Економічне та соціальне становище Чернігівської області за 2003 рік: Статист. бюлетень. – Чернігів: Обласне управління статистики, 2004.*
5. *Зятковський І. В. Фінанси підприємств: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К.: Кондор, 2003.*
6. *Коваленко Л. О., Реммьова Л. М. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. – Чернігів: ЧДІЕУ, 2001.*
7. *Кравченко В. Місцеві фінанси України: Навч. посіб. – К.: Знання, 1999.*
8. *Лилик О. Я. Фінансування громадських послуг у зарубіжних країнах // Фінанси України. – 2002. – № 1. – С. 130–138.*

9. Уланов С. *Сельское хозяйство: реформационные альтернативы // Российский экономический журнал. – 2003. – № 1. – С. 14–21.*
10. Хаксевер К. *Управление и организация в сфере услуг: теория и практика. – 2-е изд. – СПб., 2002.*

Сисюк С.

СУЧАСНІ ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ВИТРАТ І КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПЛАТНИХ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Окреслено проблемні аспекти категорійного визначення термінів «видатки», «витрати», «собівартість» і «калькулювання» для державних вищих закладів освіти. Запропоновано авторський підхід до визначень та обґрунтовано вибір методів обліку витрат, придатних до застосування в галузі освіти.

Сучасна українська освіта характерна такою ринковою ознакою, як надання платних послуг. Дослідження вітчизняної і зарубіжної літератур, даних практики обліку й калькулювання собівартості платних освітніх послуг дають змогу визначити та узагальнити основні дискусійні та проблемні аспекти, що виникають при цьому.

По-перше, це необхідність категорійної дефініції термінів та зміни їх відповідно до нових економічних умов і чинників. По-друге – необхідність впорядкування як організації обліку витрат (обґрунтування методу обліку), так і визначення її впливу й взаємозв'язку між ними на процес калькулювання собівартості. В даному випадку актуальними є визначення статей витрат, калькуляційних одиниць та методів калькулювання. В історичному ракурсі такі дослідження проводили як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники, однак для бюджетної сфери єдиного підходу досі не вироблено.

Для розв'язання першої проблеми (категорійного визначення) доцільно зупинитися на існуючих трактуваннях і сформулювати послідовну концептуально-теоретичну модель, характерну саме для бюджетних установ (у т. ч. державних вищих навчальних закладів).

Проблеми методології, теоретичного і практичного обґрунтування питань, пов'язаних із калькулюванням у бухгалтерському обліку, відображені в працях вітчизняних учених: О. Бородкіна, Ф. Бутинця, В. Лінника, Б. Литвина, Л. Нападовської, О. Олійник, В. Сопка, М. Пушкаря, Н. Ткаченко, М. Чумаченка.

Питання бухгалтерського обліку і контролю діяльності саме бюджетних установ порушені в роботах П. Атамаса, П. Ворончука, Р. Джоги, М. Каленського, Є. Калюги, В. Крисюка, М. Лучка, С. Свірко та ін.